

Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

15

listopada 2018

czwartek

19:00

Wrocław, NFM, Sala Główna

Brzmienie Czech | Orkiestra Filharmonii im. Leoša Janáčka w Ostrawie & Risto Joost

Risto Joost – dyrygent

Jan Mráček – skrzypce

Orkiestra Filharmonii im. Leoša Janáčka w Ostrawie

Program:

Bedřich Smetana (1824–1884) *Uwertura do opery Sprzedana narzeczona* [7']

Antonín Dvořák (1841–1904) *Koncert skrzypcowy a-moll op. 53* [32']

I Allegro ma non troppo

II Adagio ma non troppo

III Finale: Allegro giocoso ma non troppo

Leoš Janáček (1854–1928)

Suita z opery Przygody Lisiczki Chytruski [18']

I Andante

II Allegro

Sinfonietta [23']

I Fanfara (Allegretto – Allegro maestoso)

II Zamek, Brno (Andante – Allegretto)

III Klasztor królowej, Brno (Moderato)

IV Ulica prowadząca do zamku (Allegretto)

V Ratusz, Brno (Andante con moto)

B. Smetana

A. Dvořák

L. Janáček

Projekt wspierany przez:

OSTRAVA!!!

OMÓWIENIE

Krzysztof Komarnicki

Czeski pisarz Karel Sabina zaczął pracę nad komedią dla Bedřicha Smetany w 1863 r. Pisał najpierw po niemiecku, potem przełożył tekst na czeski, kawałek po kawałku. Nie miał też pomysłu na tytuł (*Sprzedana naręczona* to pomysł kompozytora), ale ostatecznie nie traktował zamówienia bardzo poważnie. „Gdybym wiedział, co Smetana zrobi z mojego libretta, przyżyłbym się bardziej” – wyznał po latach ze skruczą Sabina.

Myśli Smetany do tego stopnia były jednak zajęte zamiarem napisania czeskiej opery, że jeszcze w 1862 r. zaczął on szkicować fragmenty chórów i ensembli, do których nawet nie miał tekstu. W 1863 r. natomiast skomponował uwerturę, która jeszcze w listopadzie tego samego roku miała premierę – na trzy lata przed operą. I w takim, samodzielnym, kształcie często funkcjonuje do dziś. Dwa przenikające się motywy konstytuują formę tej efektownej muzyki, a motoryczne fugato smyczków prowokuje porównania z Mozartowskimi uwerturami do *Wesela Figara* i *Czarodziejskiego fletu*.

Koncert skrzypcowy a-moll op. 53 Antonína Dvořáka przynależy do jego okresu słowiańskiego, charakteryzującego się wykorzystywaniem zarówno tanecznej rytmiki typowej dla czeskiej muzyki ludowej (polka i furiant), jak i zastyszanych tradycyjnych motywów melodycznych. Utwór powstał z myślą o Josephie Joachimie jako wykonawcy i temu wybitnemu skrzypkowi jest dedykowany, mimo że artysta ten nigdy *Koncertu skrzypcowego a-moll* nie wykonał. Dvořák skomponował dzieło latem 1879 r. i przedstawił je Joachimowi – korespondencja z tego czasu nie zachowała się, domniemywać jednak można, że skrzypek nie był zadowolony, albowiem wiosną następnego roku kompozytor dokonał daleko idących rewizji. Po czym nastąpiły dwa lata przerwy. Obaj artyści spotkali się w Berlinie jesienią 1882 r. i ponoć Joachim był zachwycony utworem w zmienionej wersji. Skrzypek opracował na nowo partię solową, kompozytor zaś uczynił brzmienie orkiestry lżejszym i bardziej przejrzystym. Wszystko było gotowe do prapremiery, gdy Joachim nieoczekiwanie stracił serce do dzieła. Koncert wykonał zatem po raz pierwszy František Ondříček, który nie tylko podszedł do sprawy z wielkim pietyzmem (pracował nad swą partią pod okiem kompozytora), lecz także po wielkim sukcesie odniesionym w Pradze (podczas koncertu 14 października 1883 r. pod dyktando Morica Angera) rozpropagował utwór w trakcie swych tras koncertowych.

Melodyka *Koncertu skrzypcowego a-moll* jest na wskroś czeska. Pierwsze solo zostało poprzedzone zaledwie kilkoma akordami orkiestry, co w owym czasie już nikogo nie dziwiło – podwójna ekspozycja została zarucona jeszcze przez Mendelssohna Bartholdy'ego. Swobodna pierwsza część *Koncertu skrzypcowego a-moll* Dvořáka składa się z pewnego rodzaju ekspozycji i epizodu, który można nazwać przetworzeniem (a w każdym razie – fazą rozwoju), lecz konkluzji nie ma: allegro bez ostrzeżenia przechodzi w ustęp powolny, tak piękny i zarazem intensywny, że wielu skrzypków grywało go jako samodzielny utwór koncertowy. Rondowy finał to właśnie przykład furianta, ciekawego tańca, w którym muzyka i kroki mają inne metrum: z nałożenia się metrum dwudzielnego i trójdzielnego wynika zmienność akcentów w poszczególnych taktach. Stały układ akcentów występuje dopiero na większej przestrzeni, co sprawia, że catość ma żywiołowy charakter.

Leoš Janáček był pod wpływem zarówno Smetany, jak i Dvořáka, nim odnalazł własną drogę, w czym pomogły mu studia nad językiem i muzyką Moraw, nieco inną od czeskiej. To doprowadziło Janáčka do stworzenia harmoniki będącej konsekwencją ludowych modalizmów oraz do tworzenia melodii opartej na krótkich, urywanych motywach. Spoistość jego muzyce nadaje ograniczenie się do bardzo zwanego materiału, który jest nieustannie rozwijany i opracowywany w ramach poszczególnych części dzieła.

Swoje najważniejsze kompozycje Janáček stworzył w ostatniej dekadzie życia pod wpływem gwałtownej i nieodwzajemnionej miłości do młodszej od siebie o trzydzieści osiem lat Kamili Stösslovej, młodej mężatki, która – jak pisał niezapomniany Marian Hemar – była tą kobietą, która wiedziała, „kiedy poecie szepnąć: nie!”. Kamila utrzymywała Janáčka na dystans, dzięki czemu uratowała dwa małżeństwa (swoje i jego). Nie zabraniała mu jednak kontaktów ze sobą, stając się jego muzą i powiernicą zarazem. Muzie zawdzięczamy trzy wielkie opery (*Katia Kabanowa*, *Przygody Lisiczki Chytruski* oraz *Sprawa Makropulos* – ich bohaterki odzwierciedlają rozmaite aspekty osobowości Kamili), dwa kwartety smyczkowe, sekstet dęty *Młodość*, *Sinfonietta*... a także siedemset listów, które kompozytor do niej napisał przez dziesięć lat: mało który biograf ma w rękę tak wspaniały materiał!

Przygody Lisiczki Chytruski (1921–1923), stworzone na podstawie krótkich bajeczek pisanych przez Rudolfa Těsnohlídka do rysunków Stanislava Lolka, znacznie wykraczają poza oryginał – są refleksją dojrzałego człowieka nad cyklem życia i śmierci w przyrodzie.

Motywy morawskie współistnieją, zwłaszcza w pierwszym akcie, z muzyką tworzoną przez zwierzęta: zapisanymi przez kompozytora śpiewami ptaków i innymi odgłosami przyrody. Opera zawiera wiele scen baletowych i pantomimicznych, które aż proszą się o koncertowe wykonanie. Janáček nie zrobił jednak suity ze swej najpodniejszej opery – najczęściej wykonywane jest opracowanie Václava Talicha, bazujące wyłącznie na muzyce z pierwszego aktu.

Sinfonietta (1926) w pięciu częściach zrodziła się z fascynacji kompozytora muzyką na orkiestrę marszową – potrzeba aż dwudziestu pięciu muzyków do wykonania partii blachy! Utwór w swym ostatecznym kształcie jest rodzajem suity. Jego koncepcja przypomina nieco *Obrazy* z wystawy Musorgskiego: tytuły ogólnie tylko kierują wyobraźnię słuchacza w stronę konkretnych miejsc w Brnie, nie jest to więc typowa muzyka programowa. Początkowa fanfara na samą blachę z kottami została skomponowana, jeszcze zanim powstała koncepcja *Sinfonietty*. Kolejne epizody to obrazy brneńskiego zamku, klasztoru królowej (nazwanego tak na pamiątkę fundatorki – Ryksy Elżbiety, królowej Polski i Czech), ulicy zmierzającej w stronę zamku oraz starego ratusza, znanego z dość nieoczekiwanego na Morawach emblematu w postaci krokodyla. Ostatnie ogniwo zamknięcia powróć fanfary.

Utwór pierwotnie został zadedykowany armii czesostowackiej i miał obrazować niezłomną wolę walki aż do zwycięstwa. Ostatecznie jednak Janáček skierował nasze myśli ku zabytkom Brna, w którym po przyjemnym spacerze i zadumie nad pięknem dawnych budowli możemy usiąść przy piwie i muzyce, by nieco odetchnąć. Jak bowiem przenikliwie zauważył wielki Rafael Kubelík: „W Czechach [włączmy do tego i Morawy – *zryp. autora*] trąbki nigdy nie wzywają do boju, ale zawsze i tylko – do tańca”.

Risto Joost

Jest laureatem Malko Competition for Young Conductors 2015 i International Jorma Panula Conducting Competition 2012, szerokie uznanie zyskał za swoją pracę zarówno w dziedzinie muzyki symfonicznej, jak i operowej. Jego repertuar jest bardzo szeroki: od utworów barokowych po najtrudniejsze dzieła współczesnych kompozytorów. Studiował w Estońskiej Akademii Muzyki i Teatru w Tallinie oraz na Universität für Musik und darstellende Kunst w Wiedniu. W 2008 r. ukończył Royal College of Music w Sztokholmie w klasie J. Panuli. Przez wiele lat był dyrygentem Estońskiej

Opery Narodowej, od 2013 r. jest głównym dyrygentem Tallinn Chamber Orchestra, od 2015 r. – dyrektorem artystycznym MDR-Rundfunkchor, a od 2016 r. pełni funkcję dyrektora artystycznego Tallinn Philharmonic Society i Birgitta Festival w Tallinie. Regularnie współpracuje z takimi zespołami, jak m.in. MDR-Sinfonieorchester, SWR Symphonieorchester, Orkiestra Teatru Maryjskiego, Orchestra del Teatro La Fenice, Netherlands Philharmonic Orchestra, Orchestre philharmonique de Strasbourg, Tampere Philharmonic Orchestra, Prague Radio Symphony Orchestra, Tapiola Sinfonietta, Netherlands Chamber Orchestra, Real Orquesta Sinfónica de Sevilla, Łotewska Narodowa Orkiestra Symfoniczna, Estońska Narodowa Orkiestra Symfoniczna, Tallinn Baroque Orchestra, RIAS Kammerchor, Rundfunkchor Berlin, SWR Vokalensemble, Ars Nova Copenhagen oraz Chór Kameralny Filharmonii Estońskiej. W latach 2011–2015 był głównym dyrygentem Netherlands Chamber Choir. Za swoją działalność artystyczną w Estonii i za granicą artysta został uhonorowany licznymi nagrodami.

Risto Joost, fot. Mait Jürüdao

Jan Mráček

W 2013 r. ukończył z wyróżnieniem konserwatorium w Pradze, studiował również u koncertmistrza Wiener Philharmoniker J. Pospíchala. Był najmłodszym laureatem Międzynarodowego Festiwalu „Praska Wiosna” w 2010 r., a w 2011 r. został najmłodszym solistą w historii Orkiestry Symfonicznej Czeskiego Radia. W 2014 r. zdobył I nagrodę w Internationaler Fritz Kreisler Wettbewerb w Wiedniu. Jako solista występ-

powat z Kuopio Symphony Orchestra i Romanian Radio National Orchestra, Lappeenranta City Orchestra, Czeską Narodową Orkiestrą Symfoniczną, Praską Orkiestrą Symfoniczną (FOK), Orkiestrą Filharmonii im. Leoša Janáčka i z większością czeskich orkiestr regionalnych. Na zaproszenie J. Bělohávka poprowadził Orkiestrę Filharmonii Czeskiej podczas trzech rezydencji tego zespołu w wiedeńskim Musikverein. W tym sezonie koncertował z Royal Philharmonic Orchestra, St. Louis Symphony Orchestra, The Symfonia, Wiener Concert-Verein, Orkiestrą Filharmonii Słoweńskiej, Orkiestrą Filharmonii Czeskiej, Tchaikovsky Symphony Orchestra i Asian Youth Orchestra. Wystąpił również z recitalami na festiwalach w Austrii, Szwajcarii i we Włoszech. Artysta gra na skrzypcach C.F. Landolfiego (Mediolan, 1758), użyczonych mu przez P. Biddulpha.

Jan Mráček, fot. Shirley Suarez

Orkiestra Filharmonii im. Leoša Janáčka w Ostrawie

To jedna z najlepszych czeskich orkiestr symfonicznych. Mogący się poszczycić długą tradycją, bogatym repertuarem i charakterystycznym brzmieniem zespół jest bardzo ceniony przez lokalną publiczność i międzynarodowych recenzentów za doskonałe wykonania nie tylko dzieł L. Janáčka, lecz także repertuaru późnoromantycznego i współczesnego. Długa tradycja muzyczna orkiestry sięga I połowy XX w., kiedy to współpracowali z nią tacy dyrygenci, jak m.in. P. Hindemith, S. Prokofiew i I. Strawiński. Oficjalnie została założona w 1954 r. i wkrótce stała się jednym z wiodących czeskich zespołów symfonicznych; już cztery lata później odbyła swoje pierwsze międzynarodowe tournée. Zespół współpracował z takimi znakomitymi dyrygentami i solistami, jak m.in. M. Jansons, sir Ch. Mackerras, M. Jurowski, A. Wit, J. Hruša, J. Valčuha, E.G. Jensen, Ł. Borowicz, D. Ang, K. Ančerl, Š. Richter, R. Firkušný, J. Carreras, P. Domingo, A. Netrebko, J. Kaufmann, P. Beczała, L. Batiashvili, Midori, L. Vondráček, K. Gerstein, V. Gluzman, G. Boldoczki i J. Moser. W ciągu ostatnich 5 lat orkiestra wystąpiła w 12 różnych krajach na 3 kontynentach, w takich miastach, jak m.in. Nowy Jork, Paryż, Wiedeń, Pekin, Seul, Monachium i Bilbao.

Filharmonia im. Leoša Janáčka w Ostrawie, fot. Ivan Korč

Organizator:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Sponsor NFM:

